

Arap Edebiyatında Cinlere Nispet Edilen Şiirler
(Câhiliye-İslâmî Dönem)
Poems Attributed to Jinns in Arabic Literature
(Jahiliyyah-Islamic Period)

Nevzat Hafis YANIK* & **Muhammet Emin UZUNYAYLALI****

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye.

E-mail: nevhafiz@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-1154-1542>

** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye.

E-mail: me.uzunyaylali@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-5413-0463>

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Muhammet Emin UZUNYAYLALI,
Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye.

Submission/Başvuru:
20 Temmuz/July 2022

Acceptance /Kabul:
05 Ağustos/August 2022

Citation Atfı/:
YANIK, Nevzat Hafis ve Muhammet Emin
UZUNYAYLALI. "Arap Edebiyatında
Cinlere Nispet Edilen Şiirler (Câhiliye-
İslâmî Dönem)." *Istanbul Journal of Arabic
Studies (ISTANBULJAS)* 5, no. 2 (2022):
183-204.

Öz

Cinler, Arap muhayyilesinde önemli bir yer işgal etmiştir. Arapların cinlerle kurguladıkları mitolojik evren tasavvuru hem Câhiliye hem de İslâmî dönem şiirini etkilemiş, cinlerden aldıkları ilhamla söz söyleyen şairler yahut cinlere ait olduğu iddia edilen birçok şiir kaynaklarda rivâyet edilmiştir. Câhiliye dönemi meşhur şairlerinin her birine ilham veren ve şiir öğreten bir cin olduğuna inanılmış, söz konusu şairlerse çekinmeden bu yerleşik inancı teyit eder nitelikte sözler söylemiş, dostluk yaptıkları ve kendilerine ilham veren cinlerden şiirlerinde söz etmişlerdir. İslâmiyet'in yaratılış gayesi ve fonksiyonlarını açıkça ortaya koyduğu cinler, putperest Arap kültüründeki biçimini korumaya devam eder bir nitelikte şiir ve şairler üzerindeki etkilerini İslâmî dönemde de sürdürmüş ve kendilerine nispet edilen birçok şiirle literatürde yer almaya devam etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Cinler, Cin Şiirleri, Câhiliye ve İslâmî Dönem.

Abstract

Jinn occupied an important place in the Arab imagination. The imagination of mythological universe that the Arabs constructed with the jinn influenced both the poetry of the Jahiliyye (Ignorance) and the Islamic period, and many poems claimed to belong to the poets who spoke with the inspiration they received from the jinn or belong directly to the jinn were narrated. It was believed that there was a jinn who inspired and taught poetry to each of the famous poets of the Age of Ignorance. These poets, on the other hand, spoke up confirming this established belief, and mentioned the jinn they made friends with and inspired them, in their poems. Jinns, whose functions and purpose of creation were clearly revealed by Islam, preserved their form in the pagan Arab culture and maintained their influence on poetry and poets in the Islamic period, and continued to take place in the literature with many poems attributed to them.

Keywords: Jinn, Jinn's Poems, Jahiliyyah (Ignorance) and Islamic Period.

Extended Abstract

Humanity has believed in various invisible beings throughout history and has given these beings different names in different periods, geographical regions and cultures. There is no doubt that among these invisible beings, the jinn are a very important species shaped by religion, settled culture and conceptions of occult universe. The belief of the mythological jinn, which is a natural part of pagan and animist societies' conceptions of the universe and nature, has a very active place in the Jahiliyyah Arabs. In Arabic literature, where poetry is a more effective and widespread genre compared to prose, the influence of Arabs' belief in jinn is clearly observed, especially in the poets and poems of the Age of Ignorance.

Perceiving poetry and prophecy as two concepts that belong to beyond the visible material world (to the jinns), the Arabs associated the *havâtır*, which means the address coming to the inner world of the human, the voice heard, the message that comes to mind, and the *hâcis*, which means the speech of the soul, the delusion of the devil, with the jinn in accordance with their established beliefs.

Jinn have always occupied an important place in the Arab imagination. The detailed information and explanations given in Arab sources about the jinns such as *Sî'alah*, a female jinn type very similar to *Ğûl* and *Alkarısı* in Turkish culture, house-elves such as *Ammar* who live with humans, jinn tribes such as *Benû Malik*, *Benû Hannam* and *Harş*, jinns such as *Lâkis*, *Velhân*, *Haffâf* and *Murre*, who are believed to be the children of *Iblis*, confirm how effective the belief in the jinn is in Arab culture.

Attributing poetry to jinn is not unique to poetry and poets of the Age of Ignorance. In the Islamic period, this established perception continued to exist and there have been many poems that were attributed to the jinns and heralded the prophethood of the Prophet.

Islam has made a reform based on the theory of the Jahiliyyah Arabs and has not actually revealed a new ontology and epistemology regarding the jinn, which the Qur'an describes as a responsible being like human beings. Revelation, based on time, background, social and cultural conditions, as a requirement of the dialectic of address and addressee, has corrected the established jinn belief with the knowledge of revelation and placed it in the right place.

Since the functions, nature and qualities of the jinn were fully determined with Islam, the uncertainty in the established jinn belief of the Arabs and the confusion in the roles assigned to the invisible beings disappeared. From the fact that every religion has strong ties with the local culture in which it was born and grew up, it is

possible to say that Islam has moved the established jinn perception from its mythological context to a grounded point with information that corrects the deep-rooted jinn belief in the Arab perception.

However, the effects of the ancient and mythological universe conception that the Arabs created with the jinn were also felt in the Islamic period. On the basis of evidence for the prophethood of the Prophet, many poems which were attributed to the jinns, heralded his coming and confirmed that his cause was right, managed to find a place for themselves in this period.

In the following periods, the works that were copyrighted especially under the title of "Delâilu'n-Nubuvve - Proofs of the Prophethood of Muhammad", included such jinn poems under special chapters. These poems show that the jinn, whose purpose of creation is clearly stated in the Qur'an, continues to preserve their form in the pagan Arab culture, and that despite Islam, it continues to exist in the Arab tradition, with the aim of "serving a true cause". The dominant beliefs carried the Arabs' perception of the jinn as it was in the Jahiliyyah period to the Islamic period and beyond. They began to sing poems and inspire poets to write poems that approved the prophethood of the Prophet and Islam.

GİRİŞ

İnsanlık, tarih boyunca gözle görülmeyen çeşitli varlıklara inanmış iyi/kötü ayrımına tabi tuttuğu bu varlıklara, farklı dönem, coğrafi bölge ve kültürlerde değişik isimler vermiştir. Cinler hiç şüphe yok ki görülmeyen bu varlıklar arasında din, yerleşik kültür ve okült evren tasavvurlarıyla şekillendirilmiş oldukça önemli bir türdür.

Sözlükte, جَنَّ-cenne fiili: “*Bir şeyin saklanması, gizlenmesi*” anlamına gelmektedir. Gözün görmediği şeyleri ifade etmek için kullanılmıştır. جِنَّةَ اللَّيْلِ -Gece onu bürüdü, örttü, ifadesinde olduğu gibi gözün görme işlevini yerine getirememesine sebep olan yoğun karanlık durumunu ifade etmek için de aynı fiil kullanılmıştır. Cinler de görünmediği için bu fiilden türemiş olan جِنِّ-*cinnun* ile isimlendirilmiştir. Tekili, gözle görülemeyen varlık türüne mensup olan anlamındaki جِنِّي -*cinniyyun*’dur. Kezâ جِنِّينُ-cenîn ismi de aynı köktendir. Henüz doğmamış çocuğa, anne karnının içerisinde saklandığı ve gözle görülmeyen için bu isim verilmiştir.¹

الْجَانُّ-el-Cân ise: “*Allah’ın ateşten yarattığı ve cinlerin babası olduğu ifade edilen ilk cindir*”.² el-Cân’ın neslinden diğer cinler türemiştir. Cin ve Cân isimlerinin her ikisi de kutsal kitabımız Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilmektedir.³ Allah Teâlâ’nın, Âdem (as.)’ı yaratmadan önce meleklerle arasında geçen diyalogun aktarıldığı ayet-i kerîmelerde⁴ meleklerin: “*yeryüzünde bozgunculuk edecek ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?*” sorusuyla kastettikleri bozguncuların Allah’ın, yeryüzünün insanlardan önceki sakinleri olarak yarattığı Cân türü olduğu kaynaklarda ifade edilmiştir. Ancak birbirleriyle mücadeleleri, kan dökmeleri ve yeryüzünde fesat çıkarmaları sebebiyle Allah üzerlerine melekleri göndermiş ve onları yeryüzünden sökü� çıkarmıştır. Daha sonra melekler, yeryüzünün Cân’dan sonraki sakinleri olarak dünyada bir müddet yaşamışlardır.⁵

Cinler, Arap muhayyilesinde öteden beri önemli bir yer işgal etmiştir. *Ğül* ve Türk kültüründeki *Alkarısı*’na oldukça benzer dişi cin türü *Si‘alah*, insanlarla beraber yaşayan *Ammâr* gibi ev cinleri, *Benû Mâlik*, *Benû Hannâm* ve *Harş* gibi cin kabileleri, İblis’in çocukları olduğuna inanılan *Lâkis*, *Velhân*, *Haffâf* ve *Murre* gibi

¹ İbn Manzûr Ebu’l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî, *Lisânu ’l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, t.y), 13:92.

² İbn Manzûr, *Lisân*, 13:96.

³ Cinler hakkındaki müstakil sure için bkz. el-Cin Sûresi; Cân isminin geçtiği ayetler için bkz. er-Rahmân Sûresi, 55/15, el-Hicr Sûresi, 15/27.

⁴ Bkz. el-Bakara Sûresi, 2/30-32.

⁵ İbn Manzûr, *Lisân*, 12:37.

cin boyları hakkında Arap kaynaklarında verilen detaylı bilgiler ve anlatımlar Arap kültüründe cin inancının ne derece etkili olduğunu teyit eder niteliktedir.

İslâm öncesi efsaneler ve destanlarda görülen fizik ötesi âleme ait bu türler, kimi zaman bilinmeyen alemin gizemlerini çözmek için kimi zamanda geleceğin ufuklarına yapılan yolculuklara rehberlik etmek için edebî-dinî metinlerde kendilerini göstermişlerdir.⁶ Arap edebiyatında fizik ötesi aleme yolculuk türünden ilk eser Bedî'ü'z-zamân el-Hemedânî'nin *el-Makâmetu'l-İblîsiyye*'sidir.⁷ el-Hemedânî'nin eserinden kısa bir süre sonra kaleme alınmış ve ondan etkilenmiş olan Endülüslü şair ve edebiyatçı İbn Şuheyd'in *et-Tevâbi*' ve *'z-Zevâbi*⁸ adlı risalesi de bu konuyla ilgilidir. Müellif, kendi ilham perisiyle birlikte cinler alemine yaptığı seyahatte başta Cahiliye dönemi şairleri olmak üzere kendisinden önce yaşamış ünlü şairlerin ve edebiyatçıların cinlerini ziyaret etmiş ve Câhiliye döneminin meşhur şairlerinden İmru'ü'l-Kays'ın Uteybe b. Nevfel⁹ ve Tarafa b. el-Abd'ın Aclân b. Anter¹⁰ isimli cinleriyle tanışmıştır.

شَعْرٌ - şe'ara: "içgüdüsel olarak anlamak, açık bir belirti olmadığı halde olmuş yahut olacak bir şeyi kestirmek, duyumsamak" anlamındaki fiilden¹¹ türeyen شَاعِرٌ-Şâir ismiyle cin isminin sözlük anlamları arasında da bir bağ vardır. Dolayısıyla Cahiliye Araplarının şiir tutkusu, insanlara değişik formlarda görünen ve onlarla konuşan söz konusu cinlerden nasibini almıştır. Eski Araplar, şairin tabiatüstü bir sezgiyle şiirlerini söylediğine inanmışlardır. Bu sezgi-ilhâmın kaynağı olarak cinleri kabul etmiş¹² ve her bir şairin kendisine şiir öğreten bir cini olduğuna inanmışlardır. Söz konusu şairler de çekinmeden bu yerleşik inancı teyit eder nitelikte sözler söylemiş ve şiirlerinde kendilerine ilham veren ve dostluk yaptıkları cinlerden söz etmişlerdir.

İslâmiyet'le birlikte cinlerin fonksiyonları, mahiyet ve nitelikleri tam olarak belirlendiğinden Arapların yerleşik cin inancındaki belirsizlik hali ve görülmeyen varlıklara biçilen rollerde ki karışıklık durumu ortadan kalkmıştır. Her dinin içerisinde doğup büyüdüğü yerel kültürle güçlü bağları olduğu hakikatinden devinimle İslâm'ın Arap algısındaki köklü cin inancını tashih eder nitelikte bilgilerle

⁶ İbn Şuheyd, *et-Tevâbi*' ve *'z-Zevâbi*', çev. Nevzat H. Yanık ve Mustafa Aydın (İstanbul: Der Yayınları, 2008), 1.

⁷ Ebu'l-Fazl Bedüzzamân Ahmed b. el-Huseyn b. Yahyâ el-Hemedânî, *el-Makâmetu'l-İblîsiyye*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd (Kahire: el-Mektebetu'l-Ezheriyye, 1923).

⁸ Ebû Âmir Ahmed b. Abdilmelik b. Ahmed b. Şüheyd el-Eşcaî el-Kurtubî, *et-Tevâbi*' ve *'z-Zevâbi*', thk. Butrus el-Bustânî (Beyrut: Mektebetu Sâdir, 1951).

⁹ İbn Şuheyd, *et-Tevâbi*' ve *'z-Zevâbi*', 74.

¹⁰ İbn Şuheyd, *et-Tevâbi*' ve *'z-Zevâbi*', 76.

¹¹ İbn Manzûr, *Lisân*, 4:401.

¹² Reynold A. Nicholson, *Literary History Of The Arabs* (New York: y.y, 1907), 119.

yerleşik cin algısını mitolojik bağlamından kopararak ayakları yere basar bir noktaya taşıdığını söylemek mümkündür.

Ancak Arapların cinlerle kurguladıkları kadîm ve mitolojik evren tasavvurunun etkileri İslâmî dönemde de hissedilmiştir. Hz. Peygamber'in (sav.) risâletine delil sadedinde; gelişini müjdeleyen, davasının hak olduğunu teyit eden cinlere nispet edilmiş birçok şiir ilgili dönemde de kendine yer bulmayı başarmıştır.

Sonraki dönemlerde özellikle “*Delâilu'n-Nubuvve - Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Delilleri*” başlığı altında telif edilen eserlerde, özel bâblar altında, senetli bir şekilde bu türden cin şiirleri aktarılmıştır. Bu şiirler, İslâmiyet'in yaratılış gayesini Kur'ân-ı Kerîm'de net bir şekilde ortaya koyduğu cinlerin, putperest Arap kültüründeki biçimini korumaya devam eder bir nitelikte, “hak bir davaya hizmet amacına” matuf olarak İslâm'a rağmen Arap geleneğinde varlığını sürdürdüğünün kanıtıdır.

Çalışmamızda Câhiliye ve İslâmî Dönem'de cinlere nispet edilen şiirlerden bazı örnekler sunmaya çalışacağız.

I. Arap Düşüncesinde Cinler

Cinler, kendilerine has özellikleri olan varlıklardır. En genel tanımıyla cin: “*Çeşitli şekillere girebilen, ancak fizikî varlığı olmayan, akıl, anlayış ve iş yapma özelliklerine sahip bir türdür.*”¹³ İslâm dininin temel kaynaklarının referanslarına bakıldığında cinler, insanlar gibi mükellef¹⁴ olan varlıklardır.¹⁵ Ancak yaratılışları gereği görünmezler. İnsanları görürler ancak insanlar onları göremezler.¹⁶ Bu sebeple İmam Şafî: “*Allah'ın elçileri dışında her kim hakiki varlığıyla cinleri gördüğünü iddia ederse onun şahitliği kabul edilmez.*”¹⁷ demiştir.

İbn Hâcer, İmam Şafî'nin bu sözünü şöyle değerlendirmiştir: “*İmam Şafî'nin bu sözüyle kastettiği, cinleri, yaratıldıkları asıl suretleri üzerine gördüğünü iddia edenlerin durumudur. Ancak her kim, gördüğü karmaşık ve insana benzemeyen veya hayvanî olan şekil ve suretlerin cin olduğuna kanaat eder ve bu durumu dile getirirse*

¹³ Ebu'l-Kemâleddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kâhirî eş-Şafîî ed-Demîrî, *Hayâtu'l-Hayavâni'l-Kubrâ* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, 2005), 1:250.

¹⁴ Allah'ın kulunu bir işi yapma veya yapmama hususunda yükümlü tutması anlamında terim. Geniş bilgi için bkz. Mustafa Sinanoğlu, “TEKLİF”, *DİA*, c. 40, (İstanbul, 2011), 385-387.

¹⁵ Ahmed b. 'Ali b. Hacer el-'Askalânî Ebu'l-Fadl eş-Şehâbeddîn, *Fethu'l-Bâri bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhibbuddîn el-Hatîb- Muhammed Fuad Abdulbâkî (Kahire: Dâru'r-Reyyân, 1986), 6:395.

¹⁶ Bkz. A'râf Sûresi, 7/27.

¹⁷ İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-Bâri*, 6:396.

iddiası sebebiyle yerilemez ve İmam Şafîi'nin sözü bağlamında değerlendirilemez.”
18

Arap-İslâm inancına göre cinler, İblis'in çocuklarıdır. Aralarında kâfir ve müslüman olanlar vardır. Birçok kabileden oluşmuşlardır. Araplar da bu kabileleri çeşitli isimlerle adlandırmışlardır.¹⁹ *el-Han* kabilesi bunlardan biridir.²⁰

Benû Akyaş bir diğer cin kabilesi olarak aşağıdaki beyitlerde şöyle zikredilmiştir:

كَانَكَ مِنْ جَمَالِ بَنِي أَفَيْشَ يُقَعِّعُ خَلْفَ رَجَائِيهِ بِشَنِّ

*Sanki sen Akyaşoğullarının develerindensin, susuzluktan homurdanarak arka ayaklarının üzerine çöken*²¹

en-Nâbiğa ez-Zubyânî'ye nispet edilen yukarıdaki beyitte zikredilen *Akyâş oğulları* her ne kadar bir cin kabilesi olarak kabul edilmişse de *Ukl* kabilesinin bir boyu olduğu bilgisi farklı kaynaklarda yer almaktadır. Bu boyun en belirgin özelliği ise develerinin zayıf olmasıdır. Beyitlerde de en-Nâbiğa, söz konusu zayıf develeri teşbih unsuru olarak kullanmıştır.²²

Benû Şeysabân ise Hassân b. Sâbit'in aşağıdaki beyitlerinde dile getirdiği bir cin kabilesidir:

وَلِي صَاحِبٌ مِنْ بَنِي شَيْصَبَانَ فَطَأَ وَرَأًا أَقْوَلَ، وَطَأَ وَرَأًا هُوَ

*Şeysabân oğullarından bir dostum var benim, bir ben söylerim bir de o.*²³

Kaynaklarda, *Benû Mâlik*, *Benû Hannâm* ve *Herş*²⁴ cin kabileleri arasında en hayırlılar olarak anılırlar.²⁵ Bu kabileler aynı zamanda İblis'in çocukları olduğu iddia edilen; *Lâkis*, *Velhân*, *Haffâf* ve *Murre*'nin adlarıyla da isimlendirilmişlerdir.²⁶ İddiaya göre İblis'in bu çocuklarının annesinin adı da *Turtubba*'dır.²⁷

¹⁸ İbn Hacer el-‘Askalânî, *Fethu'l-Bâri*, 6:396.

¹⁹ Abdülkerim Ubeydât, *Âlemu'l- Cin fi Tav'i'l- Kitâb ve's-Sunne* (Riyad: Dâru Kunuzi İşbiliyye, 2005), 64.

²⁰ İbn Dureyd, *el-İştikâk*, thk. Abdusselâm Harun (Beirut: Dâru'l-Cil, 1991), 548.

²¹ Abdülkadir el-Bağdâdî, *Hizânetu'l- Arab ve Lubbu Lubâbi Lisâni'l- Arab*, thk. Abdusselâm Harun (Kahire: Mektebetu Hâncî, 1982), 67.

²² Muhammed b. Muhammed Hasen Şurrâb, *eş-Şevâhidu's-Şi'riyye fi Ummâti'l-Kutubi'n-Nahviyye* (Beirut: Muessesetu'r-Risâle, 2007), 3:297.

²³ Hassân b. Sâbit, *Dîvânü Hassân b. Sâbit* (Beirut: Dâru Sâdır, 1991), 258.

²⁴ İbn Dureyd, *Cemheretu'l- Luğa*, thk. Remzi Munîr el-Ba'İbekkî (Beirut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1987), 1147.

²⁵ İbnu'l-Esîr Ebu'l-Hasen İzzuddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *el-Murassa' fi'l-Âbâ ve'l-Ummehât ve'l-Ebnâ ve'l-Benât ve'l-Ezvâ ve'z-Zevât*, thk. İbrahim es-Semerrâi (Beirut: Dâru Cîl, 1991), 254-285.

²⁶ ed-Demîrî, *Hayât*, 1:258.

²⁷ ed-Demîrî, *Hayât*, 1:258.

Anılan bu isimlerin birçoğu Arap dilinde bir kelimenin fesahat özelliğine sahip olması için taşınması gereken sıfatlara sahip değildir. Söz konusu isimlerde, anlamlarının herkes tarafından anlaşılacak kadar açık olmaması durumunu ifade eden *ğarabet* özelliği mevcuttur. Bu durum muhtemelen Arap düşüncesindeki cin tasavvuruyla ilgilidir. Çünkü gözle görülmeyen bu varlıkların isimleri dâhil bütün özellikleriyle garip olmaları gerekmektedir.

Cinlerin Arap muhayyilesinde böylesi bir yer işgal etmesi, onların gündelik hayatta bir fenomen olarak var olmalarını sağlamıştır. Dilden dile dolaşan bazı Arap inançları da bu durumun sonucudur. Örneğin: Cin sığırların sırtına biner. Hayvan su içmeye gittiğinde sırtındaki cin onu su kaynağından uzaklaştırır ve içmesini engeller.²⁸ Boynuna tavşan ayağı asan kişiye cin yaklaşmaz.²⁹ Cinler ve insanlar arasındaki ilişki sonucunda çocuk dünyaya gelebileceği inancı da bunlardan biridir. Kaynaklar, Âmr b. Yerbû'nun böyle bir ilişki sonucunda dişi bir cinden doğduğunu belirtmektedir.³⁰

Ayrıca Araplar, cinlerin insanlara zarar verebileceğine de inanmışlardır. *سبعلاة* (Gulyabani/ dişi cin) dedikleri türün kırsal kesimdeki yolculara saldırdığına, onları aldatarak yoldan çıkardığına, hatta bazen yolcuları çıldırtacak kadar şiddetli bir saldırı yaparak ruh sağlıklarını bozduğuna inanmışlardır.³¹

Cin isminin; bu türün köpekleri ve aşağılık olanlarına verildiği, Cân isminin ise cinlerin ata-babası anlamında olduğu,³² Si'alâh ismininiyse büyü ile uğraşan dişi cinler için Arapların kullandığı kaynaklarda ifade edilmektedir.³³ Arapların bazılarıysa "غُول: Ğûl" olarak isimlendirilen cinlerin bu türün erkek olanlarını, *سبعلاة* olarak isimlendirilenlerin ise dişi cinler olduklarına inanmışlardır.³⁴ Kimileri de *غُول*'lerin insan suretinde; ayaklarının ise eşek ayağı gibi toynaklı olduğuna inanmaktadırlar.³⁵ Şayet *غُول* bir insana tırnağını geçirirse, o insanı divane gibi oynatır ve kedinin fareyle oynadığı gibi onunla oynar. Hatta bazen form değiştiren *غُول* kurt şekline bürünerek insanı avlayıp parçalayabilir.³⁶

²⁸ Hamza el-İsfehâni, *Sevâiru'l-Emsâl alâ Efâ'l*, thk. Fehmî Said (Beirut: 'Âlemu'l- Kutub, 1988), 481.

²⁹ el- İsfehâni, *Sevâir*, 482.

³⁰ Necmu'l-eimme Radıyyuddîn Muhammed b. el-Hasen el-Esterâbâdî el-Garavî es-Semnâkî, *Şerhu Şâfiyeti İbni'l-Hâcib* (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, t.y.), 4:471.

³¹ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, thk. Yusuf Hayyât (Beirut: Dâru Lisâni'l-Arab, t.y.), 2:150-151.

³² Abdulkâdir b. Umer b. Bâyezîd el-Bağdâdî, *Hizânetu'l-Edeb*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn (Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1997), 6:175.

³³ İbn Manzûr, *Lisân*, 2:150,1031.

³⁴ İbn Manzûr, *Lisân*, 2:1031.

³⁵ ed-Demîrî, *Hayât*, 193.

³⁶ ed-Demîrî, *Hayât*, 192.

Kaynaklarda yer alan غُول ile ilgili ifadelerin kurgulardan ibaret olduğunu ismi meçhul şair dizelerinde şöyle dile getirmiştir:

الغُولُ وَالْحُلُّ وَالْعَقَّةُ نَالَةٌ أَسْمَاءُ أَشْيَاءَ لَمْ تُوجَدْ وَلَمْ تَكُنْ

*Gulyabani, sadık dost ve Ankâ kuşu da üçüncüsüdür, bunlar asla bulunmayan ve var olmamış şeylerin isimleridir.*³⁷

Araplar ayrıca bazı cinlerin evleri olduğuna inanırlar. İnsanlarla birlikte yaşadıklarını düşündükleri bu cinleri العَمَّارُ el-‘Ammar olarak isimlendirirler.³⁸ Arap kültüründe bazı cin türlerinin ağaç gövdelerinde saklandığı³⁹ ve Alkarısı adıyla Türk kültürüne geçen سَعْلَاءُ türünün boşluklarda ve deliklerde yaşadığına dair inançlar da mevcuttur. el-Uhaymir es-Sa‘dî’nin⁴⁰ dizelerinde ifade ettiği gibi:

بِأَقْبَبٍ مُنْصَلِتِ اللَّبَّانِ كَأَنَّهُ سَيْدٌ تَنْصَلُّ مِنْ جُحُورِ سَعَالِي

Göğsü dümdüz, adeta Alkarısı’nın oyduğundan fırlayan bir kurt gibi çevik atımla
...⁴¹

II. Câhiliye Döneminde Cinlere Nispet Edilen Şiirler

Araplar, cinlerle ilgili çok yoğun ve renkli bir kültüre sahiptir. Onlar, cinlerin coğrafi nedenlerle çoğunlukla Sahra’da yaşadıklarına inanıyorlardı. Bu nedenle yukarıda türlerine değinmeye çalıştığımız cinler daha çok çöllerle ilişkilendirilmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak Arap edebiyatında, sosyal ve ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlar neticesinde ortaya çıkan “ Su‘luk: Haydut, eşkıya” şairlerinin şiirlerinde cin teması daha çok ön plana çıkmıştır. Hırsızlık yaptıkları ve yolları kestikleri için çöl ve ıssız yerlerde çokça vakit geçiren Su‘luk şairlerin şiirlerinde cinlere çokça atıfta buldukları görülmektedir. Âiz el-Huzeli’nin⁴² şu dizelerinde olduğu gibi:

³⁷ Ebu’l-Meâlî Cemâluddîn Mahmûd Şükrî b. Abdillâh b. Mahmûd el-Âlûsî, *Bulûğu’l-Ereb fi Ma’rifeti Ahvâli’l-Arab* (Kahire: Dâru’l-Kutubi’l-Mısriyye, 2009), 2:347.

³⁸ İbn Hacer el-‘Askalânî, *Fethu’l-Bâri*, 6:401.

³⁹ el-İsfehânî, *Sevâir*, 483.

⁴⁰ Emevî ve Abbâsî dönemlerinde yaşamış muhadram şairlerdendir. Şam sahralarında eşkıyalık yapmıştır. Geniş bilgi için bkz. Ebû Gays Muhammed Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkî, *el-A’lâm* (Beyrut Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyin, 2002), 1:277.

⁴¹ Muhammed Nebîl Tarîfî, *Dîvânü’l-Lusûs fi’l-Asreyni’l-Cahiliyyi ve’l-İslâmî* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2004), 1:63.

⁴² Umeyye b. Âiz el-Umerî el-Huzelî (ö. 695) muhadram şairlerdendir. Medih şairidir. Şiirlerinde daha çok Ümeyyeoğullarını methetmiştir. Abdulmelik b. Mervân’a methiyeler yazmıştır. Mısır’a giderek Abdulaziz b. Mervân’a da methiyeler yazmış. Abdulaziz tarafından himaye edilmiş ve onun yanında

dedesi Abdulmuttalib'in de yakın dostu olmuş, Ficâr Savaşları'nda Kureyş ve Kinâne kabilelerine kumandanlık etmiş, dönemin önde gelen isimlerinden biridir.⁴⁷ Beyitte bahsedilen olay, Harb'i ölümüne götüren son yolculuğu esnasında cereyan etmiştir. Harb b. Umeyye bir gün Kureyşli bir ticaret kafilesiyle sefere çıkar. Beraberlerinde meşhur şair Umeyye b. Ebi's-Salt⁴⁸ da vardır. Umeyye b. Ebi's-Salt Câhiliye döneminde *Hanîf* inancı üzere yaşamış bilge ve çok zeki biridir. Üstün özellikleri sebebiyle beklenen peygamberin kendisi olduğuna inanması Müslüman olmasına mâni olmuştur. Tarihte hatırlanan özelliklerinden biri ise anlatacağımız yolculuktaki rolüdür. Hikâye şöyledir:

Yolculuk esnasında kafilenin karşısına bir yılan çıkar ve onu öldürürler. Akşamleyin yanlarına kadın bir cin gelir ve çok sinirlidir. Çünkü öldürülen yılan cin taifesindedir. İntikam alma isteğiyle onları azarlayarak elindeki asayı yere vurur. Bunun üzerine kafiledeki develer ürküp kaçışarak dört bir yana dağılırlar. Kafiledekiler, develeri aramaya koyulur. Develerin hepsini toparlandıktan sonra kadın cin ikinci kez gelir. Asasını yere vurur vurmaz develer yine dağılır. Kafiledekiler yeniden develeri aramaya başlarlar ancak artık takatleri kalmaz. Korkuyla karışık bir halde kadın cinle yaşadıkları sorunun çözümünü bulma umidiyle yürümeye devam ederler.⁴⁹

Uzarlarda bir ateşin parladığını görüp oraya doğru yönelirler. Ateşin yanına vardıklarında çadırının önünde yaşlı, son derece çirkin ve zayıf görünümlü insan suretinde bir cini ateş yakar halde bulurlar. Cine selam vererek durumu anlatırlar. İhtiyar cin onlara, kadın cin tekrar geldiğinde *بِسْمِكَ اللَّهُمَّ*/Bismikellahumme (Allah'ım, senin adıyla) derlerse onlardan korkup kaçacağını söyler. Kafile geri dönüp tekrar toparlanınca kadın yeniden gelir ve Umeyye b. Ebi's-Salt, ihtiyarın dediğini yapar. Böylece daha önce Arapların bilmediği bu sözü ilk defa söylemiş olur.⁵⁰ "Bismikellâhumme" sözünü duyan kadın cin korkup kaçır. Ancak onunla gelen diğer cinler, daha önce kafilenin öldürdüğü yılanın intikamını almak maksadıyla toplu bir hücumla Harb b. Umeyye'yi öldürmeyi başarırlar.⁵¹

⁴⁷ Ebû Ğays Muhammed Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkı, *el- A' lâm* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 2002), 2:172.

⁴⁸ Ebu'l-Kâsım (Ebû Osmân) Umeyye b. Ebi's-Salt Abdillâh b. Ebî Rebîa b. Avf es-Sekafî (ö. 8/630), Hikmetli sözleriyle tanınan ve "Bismikellahumme" sözünü ilk defa söylediği kaynaklarda aktarılan Hanif dinine mensup Arap şairidir. Geniş bilgi için bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. Sellâm b. Ubeydillâh b. Sâlim el-Cumahî el-Basrî, *Tabâkâtu Fuhûli's-Şuâra* (Cidde: Dâru'l-Medenî, t.y.), 1:259.

⁴⁹ Ebu'l-Fidâ' İmâduddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Umer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfî, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Abdulvâhid (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife li't-Tibâa' ve'n-Neşr, 1976), 1:135-136.

⁵⁰ el-Cumahî, *Tabâkât*, 1:259

⁵¹ İbn Kesîr, *es-Sîret*, 1:135-136.

Arkadaşları, Harb’i orada, ıssız bir yere defnediler. Bunun üzerine cinler intikamlarını almış olmanın verdiği sevinçle ilgili beyti söylerler:

وَقَبْرٌ حَرْبٍ مِّمَّكَانٍ قَفْرِ
وَلَيْسَ قَرْبٌ قَبْرِ حَرْبٍ قَبْرِ

*Harb’in mezarı ıssız mı ıssız bir yerde, bir mezar da yok Harb’in mezarına yakın yerde*⁵²

Cinlerle ilgili bu tür haberler kaynaklarda oldukça temkinli bir şekilde aktarılmıştır. Birçoğunun uydurma olduğunu ifade etmek için şiir ve kıssaların aktarıldığı eserlerde genelde يدعى - زعم gibi varsayım ve şüphe ifade eden fiiller kullanılmıştır.⁵³

Bu tür örneklerden biri de Suyûtî tarafından aktarılan Câhiliye döneminin meşhur şairlerinden İmruu’l-Kays ile bir cin arasında gerçekleştiği iddia edilen şiir münazarasıdır. Türk Halk edebiyatındaki aşıklık geleneğinde muamma⁵⁴ olarak adlandırılan yapıya benzer bir tür olarak Arap şiirinde de “الألغاز/el-Elğâz” üstü kapalı, bilmece gibi konuşma olarak isimlendirilen bu şiir türünde, insan suretinde görünen bir cin İmruu’l-Kays’la kafiye harfini belirlediği bir beyit üzerinden atışma yapmak ister. İmruu’l-Kays bu teklifi kabul eder. Cin و kafiyesi aşağıdaki beyitle söze başlar:⁵⁵

هَلْ شَاعِرٌ جَدُلٌ جَاءَ وَالْقَرِيضُ لَنَا
يُجِيزُ بَيْتًا لَنَا جِيدَ عَلَى وَاو

*Bize gelen sıkı bir şair mi var şiiriyle, yol versin bize ‘vav’ kafiyesi bir beyitle*⁵⁶
İmruu’l-Kays cevaben şu beyitleri dile getirir:

أَنَا أُجِيزُ لَكُمْ بَيْتًا فَأَعْرِضْهُ
وَلَا أَبَالِي نُبَاحِ الصَّاحِ الْعَاوِي
إِنَّ أَلْدَى يَزْدَرِينِي حَائِنٌ غَاوِي
أَمْضِي لِحَاجَةٍ نَفْسِي غَيْرِ مُكْتَرَبٍ

⁵² İbn Kesîr, *es-Sîret*, 1:135-136.

⁵³ Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl el-Askerî, *Divânu'l-Meâ'ni* (Kahire: Dâru'l-Cil, t.y.), 1:112.

⁵⁴ Muamma: Mesaj gizleme ve çözme yöntemleriyle klasik Arap, Fars ve Türk şiirinde içine isim gizlenmiş beyit ve kıtaları ifade eden bir terim. Geniş bilgi için bkz. İsmail Durmuş, “Muamma”, *DİA*, c. 30, (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020), 320-321.

⁵⁵ Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî, *Laktu'l-Mercân fî Ahkâmi'l-Cân* (Kahire: Mektebetu'l-İmân, 2007), 172-173.

⁵⁶ es-Suyûtî, *Laktu'l-Mercân*, 173.

İzin veriyorum sana bu beyitle açıklayacağım onu şimdi, hain ve azgındır beni küçümseyen kişi,

Gönlüm arzuluyor diye ediyorum devam, haykırarak uluyanın havlamalarını umursamam.

Suyûtî bu uzun atışmayı aktardıktan sonra kıssayla ilgili: “*Düşüncem bunun uydurma olduğudur.*” diyerek kanaatini dile getirmiştir.⁵⁷

III. İslâmî Dönemde Cinlere Nispet Edilen Şiirler

Cinlere şiir nispet etme işi sadece Câhiliye dönemi şiir ve şairlerine has bir durum değildir. İslâmî dönemde de bu yerleşik algı varlığını sürdürmüş ve Hz. Peygamber’in (sav.) nübüvvetini müjdeleyen cinlere nispet edilmiş birçok şiir dile getirilmiştir.

Kaynaklarda ismi yer almayan, Ensâr’dan olduğu aktarılan birinin anlattığı rivâyet edilen, bir cin tarafından kendisine Hz. Peygamber’in (sav.) gelişinin müjdelendiğini iddia ettiği aşağıdaki beyitler bu türün örneklerinden biridir. Devesini aramak amacıyla sahraya giden söz konusu kişi sahibi görünmeyen bir sesin şöyle dediğini işitir:⁵⁸

يَا أَيُّهَا الرَّاقِدُ فِي اللَّيْلِ الْأَحْمَرِ   قَدْ بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا بِالْحَرَمِ
مِنْ هَاشِمٍ أَهْلَ الْوَفَاءِ وَالْكَرَمِ   يَجْلُو دُجَنَاتِ اللَّيَالِي وَالْبُحُورِ

Allah, Harem’e bir nebi gönderdi ,Ey karanlık gecede yatıp uyuyan,

O, vefalı ve cömert Hâşimoğullarından, gecelerin karanlıklarını ve sıkıntılarını açan⁵⁹

Cinin söylediği bu beyitleri duyan fakat onu göremeyen kişiye bu sözlere şu beyitlerle karşılık verir:

⁵⁷ es-Suyûtî, *Laktu’l-Mercân*, 173.

⁵⁸ Ebû Bekr Ahmed b. Huseyn b. Alî el-Beyhakî, *Delâilu’n-Nubuvve ve Marifetu Ahvâli Sâhibi’ş-Şerîfe* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1988), 2:109-110.

⁵⁹ el-Beyhakî, *Delâilu’n-Nubuvve*, 2:110.

يَا أَيُّهَا الْمَتَفُ فِي دُجَى الظُّلَمِ
أَهْلًا وَسَهْلًا بِكَ مِنْ طَيْفِ أَلَمٍ
بَيْنَ، هَذَاكَ اللهُ، فِي حَتْنِ الْكَلِمِ
مَاذَا الَّذِي تَدْعُو إِلَيْهِ يُعْتَمَمُ

Ey zifir karanlığın içerisinde seslenen; Hoş, sefa geldin görünmeyen bir hayal olan sen,

*Allah'ın senin doğru yola eriştirmesini açıkla sözün özünde, nedir senin kendisine çağırdığın şey kıymeti bilinmesi gereken?*⁶⁰

Cin cevaben şu beyitleri söyler:

أَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَخْلُقِ الْخُلُقَ عَبَثًا
لَمْ يُخَلِّنَا حِينًا سُدَى مِنْ بَعْدِ عَيْسَى وَآكَرْتًا
أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدًا خَيْرَ نَسِيٍّ قَدْ بُعِثَ
صَلَّى عَلَيْهِ اللهُ مَا حَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَثَّ

Hamd, yarattıklarını boşuna var etmeyen Allah'a mahsustur, İsa'dan sonra bizi bir an bile başıboş bırakmadı ve inayet kıldı,

*İçimizden, gönderilen en hayırlı elçi olan Ahmed'i yolladı, kabileler hac ettiği sürece Allah, O'na rahmet eylesin ve artırsın gayretini.*⁶¹

Hız. Peygamber'in (sav.) gelişini cinlerin müjdelediğine dair yukarıda aktardığımız beyitlerin benzeri sözler *el-Hasâisu'l-Kubrâ* isimli eserde şöyle nakledilmiştir: “İbn Sa’d ve İbn Asâkir, Yezid b. Rûmân’dan aktardılar, dedi ki: ‘Osmân b. Affân ve Talha b. Ubeydullah Rasulullah (sav.)’ın yanına girdiler. Selam verdiler. Osmân (ra.) dedi ki: ‘Ey Allah’ın elçisi, Şam diyarında başımıza gelen garip hadiseyi size aktaracağım; Kervanımız Maân ve Zerkâ arasındaiken istirahat halinde uyuyorduk. Aniden bir tellalın şu nidasıyla uyandık: ‘Ey uyuyanlar! Canlanın, kendinize gelin! Ahmed Mekke’de ortaya çıktı, biz gittik ve onu dinledik.’”⁶²

Aynı rivâyet, ilgili eserde farklı şekilde şöyle de aktarılmıştır: “İbn Sa’d, Ebû Nuaym ve İbn Asâkir, Sufyân el- Huzelî’den aktardılar, dedi ki: ‘Şam’a gitmek için bir kervanla yola çıkmıştık. Kervanımız Maân ve Zerkâ arasına ulaştığında vakit gece yarısını geçmişti. Aniden görmediğimiz bir tellalın şöyle nidâ ettiğini işittik:

⁶⁰ el-Beyhakî, *Delâilu'n-Nubuvve*, 2:111.

⁶¹ el-Beyhakî, *Delâilu'n-Nubuvve*, 2:111.

⁶² es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-Kubrâ* (Beyrut: Dâru'l- Kutubi'l-İlmiyye, 1985), 1:173.

أَيُّهَا النَّبِيُّ هَبُوا فَلَيْسَ هَذَا بِيَحِينِ رُقَادٍ، قَدْ خَرَجَ أَحْمَدُ وَطَرِدَتِ الْجِنَّ كُلَّ مَطْرَدٍ

*Ey uyuyanlar! Yatma zamanı değildir kalkın, Ahmed çıktı ortaya ve kovuldu cinler bütün pusu yerlerinden.*⁶³

مَطْرَدٌ: pusu yeri olarak tercüme ettiğimiz isim *kovma, defetme, çıkarma* anlamındaki طَرَدَ fiilinden ism-i mekân'dır. Defedilen, kovulan, çıkarılan yer anlamlarına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Cin suresinde yer alan ve Hz. Peygamber'e (sav.) vahyin gelmesi sebebiyle daha önce gayb haberleri dinlemek amacıyla göğün bazı yerlerinde oturan cinlerin kovulması durumu anlatan ayetlere⁶⁴ söz konusu rivâyette atıf vardır.

Bir başka rivâyetteyse yine Şam tarafına yolculuk yapan Ensâr'dan birinden aktarılan ve cinlere nispet edilen aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in (sav.) geliş müjdelenmiştir:⁶⁵

قَدْ لَاحَ نَجْمٌ فَأَصْبَاءٌ مَشْرِقَهُ   يَخْرُجُ مِنْ ظُلْمَاءِ عُسُوفٍ مُؤَبَّقَةٍ
ذَٰكَ رَسُولٌ مُفْلِحٌ مِنْ صِدْقِهِ   اللَّهُ أَعْلَىٰ أَمْرَهُ وَحَقَّقَهُ

Öldürücü, dayanılmaz karanlığın içinden çıkan bir yıldız doğdu, aydınlattı tanyerini.

O yıldız, doğruluğuyla kurtarıcı bir elçidir. Allah, O'nun (sav.) şanını yüceltmiş ve davasını gerçekleştirmiştir.

Ebû Nuaym el-İsfehânî'ye, *Delâilu'n-Nubevve* isimli eserinde Abdullah b. Abbâs'tan rivâyetle şöyle bir olay nakletmektedir: “*Mekke'de ki Ebû Kubey's tepesinin üzerinden bir cin şu beyitleri söyledi:*

مَا أَرْقَى الْعُقُوفِ وَالْأَخْطَامِ   قَبَّحَ اللَّهُ رَأْيَ كَعْبِ بْنِ فُهَيْرٍ
دِينُنْ أَبَانِيهَا الْحَمَامَةِ الْكِرَامِ   دِينُهَا أَهْمًا يُعْنَفُ فِيهَا
وَرَجَالُ النَّخِيلِ وَالْأَطَامِ   حَالَ الْجِنَّ حِينَ يَقْضِي عَلَيْكُمْ
مَا جَدُّ الْوَالِدِينَ وَالْأَعْمَامِ   هَلْ كَرِيمٌ مِنْكُمْ لَهُ نَفْسٌ خُرِّ
تَقْتُلُ الْقَوْمَ فِي الْبِلَادِ الْعِطَامِ   يُوشِكُ الْخَيْلُ أَنْ تَرَاهَا تَهَادَى

⁶³ es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-Kubrâ*, 1:173.

⁶⁴ Bkz. el-Cin Sûresi, 72/7-8.

⁶⁵ es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-Kubrâ*, 1:173.

صَارِبٌ صَارِبَةٌ تَكُونُ نَكَالًا   وَرَوَّاحًا مِنْ كُرْبَةٍ وَأَعْتَمَام

Allah kahretsin Ka'b b. Fıhr'in⁶⁶ görüşünü, ince akılların ve düşlerin ürünü müdür o?

*Onların dini, muhakkak bastırılmaya çalışılan, asil ve cömert atalarının dinidir
Cinlerle anlaştı O(sav.),sizi bitirmeye yeltendiğinde, Nahil ve Adâm'in⁶⁷erleriyle
hem de*

*Yok mu sizden mert bir kişi, hür tabiatlı, anne, babası ve amcaları şanlı, şerefli
Yakındır süvarilerini ilerlerken görmeyen, öldürmek için büyük beldelerdeki
toplulukları*

*Öyle darbeler indir ki onlar için aşagılama, sizin için de sıkıntı ve gamdan bir
kurtuluş olsun⁶⁸*

İbn Abbâs dedi ki: "Bu beyitler Mekke'de yayıldı. Müşrikler aralarında bu beyitleri okuyup inananlara saldırmak istediler. Allah'ın elçisi (sav.) buyurdu ki: 'Bu insanlarla putların içerisinden konuşan Mis'ar denen şeytandır. Allah onun hakkından gelecek.' İbn Abbâs: "Üç gün beklediler ve yine Ebu Kubeys tepesinden bir cinin şöyle seslendiği işitildi:⁶⁹

نَحْنُ قَتَلْنَا مِسْعَرًا   لَمَّا طَغَىٰ وَأَسَىٰ تَكْبِيرًا
وَسَفَّهَ الْحَقَّ وَسَوَّغَ الْمُنْكَرًا   أَوْرَدْتُهُ سَيْفًا جُرُوفًا مُبْتَرًا
بِشْتَمِهِ نَبِيًّا   الْمُطَهَّ رَا

*Biz Mis'ar'ı öldürdük haddini aşip kibirlendiğinde, hakk olanı küçümseyip,
münkeri yol tuttuğunda
Ben ona, değdiğini koparan kılıçla bir darbe indirdim, dil uzattığı için tertemiz
peygamberimize*

⁶⁶ Kureyş kabilesinin atalarından birinin ismidir. Ataların ismi anılarak kabile kastedilmiştir. Bkz. İbn Hazm Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî, *Cemheretu Ensâbi'l-Arab* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983), 1:188.

⁶⁷ Nahil ve Adâm'ın erleri: Bu ifadeyle Ensâr yani Medineliler kastedilmiştir. Bkz. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 2:424.

⁶⁸ Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Delâilu'n-Nubuvve* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1986), 1:109-110.

⁶⁹ Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Delâil*, 1:109-110.

Bunun üzerine Allah'ın elçisi (sav.) buyurdu: “*Bu, cin taifesinden Semhec adlı bir ifrittir. Bana iman etti. Ben de ona Abdullah adını verdim. Günlerdir onun peşindeydi.*” Ali b. Ebî Tâlib (kv., ra.) dedi ki: “*Allah seni hayr ile mükafatlandırınsın ey Allah'ın elçisi!*”⁷⁰

Hz. Peygamber'in (sav.) nübüvvetini ispat maksatlı bu tür şiirler birçok kaynaktan zikredilmiştir. Bunlardan birisi de hicret esnasında Hz. Peygamber'in *Ummu Ma'bed* olarak adlandırılan yere vardığı esnada Mekke'de, bir cinin aşağıdaki beyitleri yüksek sesle söylediği yönündeki rivâyettir.⁷¹

جَزَى اللَّهُ رَبُّ النَّاسِ، خَيْرَ جَزَائِهِ
هُمَا نَزَلَاهَا بِالْهُدَى، وَاهْتَدَتْ بِهِ
رَفِيقًا مِنْ خَالٍ حَيْمَمَيْ أُمِّ مَعْبُدِ
فَقَدْ فَازَ مَنْ أَمَسَى رَفِيقَ مُحَمَّدِ

İnsanların rabbi olan Allah, mükafatlandırınsın iki yoldaşı en hayırlı karşılıkla ki girdiler onlar Ummu Ma'bed'in iki çadırına

Hidayetle indiler oraya sonra erişti Ummu Ma'bed'de onunla doğru yola, Muhammed'in yoldaşı olan ermiştir kurtulaşa

İlgili beyitler Hassân b. Sâbit'in divanında da yer almaktadır.⁷² Bu şiiri duyan Hassân b. Sabî'tin şu mısralarla nazîre yaptığı aktarılmaktadır:

لَقَدْ خَابَ قَوْمٌ غَابَ عَنْهُمْ نَبِيُّهُمْ
تَرَحَّلَ عَنْ قَوْمٍ فَصَلَّتْ عُقُوبُهُمْ
وَقَدْ سُرَّ مَنْ يَسْرِي إِلَيْهِمْ وَيَعْتَدِي
وَخَلَّ عَلَى قَوْمٍ بُرُورٍ مُجَدِّدِ
وَأَرْشَدَهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْحَقَّ يَرْشُدُ
هَدَاهُمْ بِهِ بَعْدَ الضَّلَالَةِ رَبُّهُمْ

Peygamberleri uzaklaşmış olan Kureyş hüsrana uğradı. Sabah erkenden kendilerine yürüyüp giden kişiyle Ensâr mesut kılındı

Terk etti Kureyş'i, Nebi (sav.) akılları şaştı onların, yanına kondu tazelenmiş nur ile Ensâr'ın

⁷⁰ Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Delâil*, 1:110.

⁷¹ Muhammed el-Gazzâlî, *Fıkhu's-Sîre* (Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 1995), 179.

⁷² Hassân b. Sâbit, *Dîvân*, thk. Abdurrahman el-Berkûkî (Beyrut: Dâru'l-Kuttâbi'l-Arabî, 2008), 90.

*Rableri doğru yola erıştirdi Ensâr'ı o nurla, kılavuzluk etti hakka uyan ve hidayet eren Nebi (sav.) onlara*⁷³

el-Gazzâli ise *Fıkhu's-Sîre* isimli eserinde yukarıdaki beyitleri aktardıktan sonra şu sözleri dile getirmiştir: “Araplar adetleri üzere bu beyitleri bir cinin söylediğini ifade etmişlerdir. Ancak görünen o ki bu beyitleri Hz. Peygamber’e iman etmiş olan ve bu durumunu gizleyen bir mümin, hicret yolculuğundaki peygamberin durumu diğer inananlara haber vermek maksadıyla söylemiştir.”⁷⁴

Huzejm b. Fâtik ise İslâm'ı seçmesine sebep olan bir cin ile yaşadığı olayı Hz. Ömer’e anlatmıştır. Huzejm’in başından geçen olay şöyledir: “İslâm'ı nasıl seçtiğimi sana anlatıyım mı ey Ömer? Abraki'l- 'İzâf denen yerdeyken gece oldu. 'Bu vadinin şerhlerinden vadinin azizine sığınırım' diye yüksek sesle bağırđım. Birden sahibi görünmeyen bir ses bana şunları söyledi:

عُنْدَ يَا فَاتِي بِاللَّهِ ذِي الْجَلَالِ وَالْمَجْدِ وَالنَّعْمَاءِ وَالْأَفْضَالِ
وَأَقْرَأَ آيَاتٍ مِّنَ الْأَنْفَالِ وَحَمْدِ اللَّهِ وَلَا تَبْتَئَالِ

*Sığın ey delikanlı! Celâl, şan, ihsan ve üstünlük sahibi olan Allah'a
Oku Enfâl'den ayetler ve birle Allah'ı, ötesine aldırma*

Huzejm: “Bu sözleri işitince korkudan titredim. Kendime gelince ona şöyle karşılık verdim”:

يَا أَيُّهَا الْهَاتِفُ مَا تَقُولُ أُرْسِدْ عِنْدَكَ أَمْ تَضَلُّ لَيْلِ

بَيْنَ لَنَا هُدَيْتَ مَا الْعَوِيلُ

*Sen ne diyorsun ey görünmeyen? Hak mı senin söziün, aldatmaca mı yoksa?
Doğru yola erdirilesin, nedir bu feryadın bize açıkla?*

Cin cevaben dedi ki:

⁷³ Hassân b. Sâbit, *Dîvân*, 90.

⁷⁴ el-Ğazzâlî, *Fıkhu*, 179.

هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ذُو الْحُسْرَاتِ   يَدْعُو إِلَى الْحُسْرَاتِ وَالنَّجَاةِ
يَأْمُرُ بِالْمَعْرُومِ وَالْبَالِغَةِ   وَيَنْزِعُ النَّاسَ عَنِ الْمَهْتَاتِ

Bu hayırlar sahibi Allah'ın elçisidir, iyiliklere ve kurtuluşa davet eder

Oruç ve namazı emreder, insanları kötülüklerden men eder

Sesinin geldiği tarafa yönelerek cini takip ettim ve dedim ki:

أُرْشِدْنِي رُشْدًا يَهْدِيَنَا   لَا جُعُوتَ يَا هَذَا وَلَا عُرِيَتَا
وَلَا صَاحِبَتَ صَاحِبًا مَقِيَّتَا   لَا يَنْوِينَنَّ الْحُسْرَىٰ إِنْ تُوتِيَتَا

Hidayete erdirildiğin doğru yolu bana göster, Ey adam! Aç ve açıkta kalmayasın

Kötü adamla dost olmayasın, ölüp gitsen de hayrın asla yok olmasın

Cin de şunları söyleyerek beni takip et dedi:

صَاحِبَكَ اللَّهُ وَسَلَّمَ نَفْسَكَ   وَبَلَغَ الْأَهْلَ وَسَلَّمَ رَحْلَكَ
آمِنٌ بِهِ أَفْلَاحَ رَبِّي حَقَّكَ   وَأَنْصُرُ نَبِيًّا عَزَّرَ رَبِّي نَصْرَكَ

Allah yoldaşın olsun, canını esen kılsın, ailene ulaştırsın, yolculuğunu selamet kılsın senin

Allah'a iman et ki seni felâha erdirsin, Nebi (sav.)'e destek ol ki Allah da sana olan desteğini kuvvetlendirsın.⁷⁵

⁷⁵ el-İsfehâni, *Sevâir*, 1:110-111.

SONUÇ

Pagan ve animist toplumların evren ve tabiat tasavvurlarının doğal bir parçası olan mitolojik cin inancı Câhiliye Araplarında da oldukça etkin bir yere sahiptir. Şiirin, nesre nispetle daha etkin ve yaygın bir tür olduğu Arap edebiyatında özellikle Câhiliye dönemi şair ve şiirlerinde Arapların cinlere dair inancının etkisi oldukça açık bir şekilde gözlemlenmektedir.

Şiir ve kehaneti görünen maddî alemin ötesine (cinlere) ait iki kavram olarak algılayan Araplar, insanın iç alemine gelen hitap, duyduğu ses, akla gelen mesaj anlamlarındaki *havâtür* ve nefsin konuşması, şeytanın vesvesi gibi anlamlar ifade eden *hâcisi* yerleşik inançlarına uygun olarak cinlerle irtibatlandırmıştır.

İslâm'la birlikte cinlere dair bu inancın mitolojik ayakları daha gerçekçi bir zemine oturmuştur. Ancak kadîm Yahudi ve Hristiyan geleneğinin etkisi ve putperest inançlarla şekillenen cin algısını Arapların kültürel kodlarından silmek mümkün olmamıştır.

İslâm, Câhiliye Araplarının mütearifesini esas alarak bir ıslah yapmış ve Kur'ân-ı Kerîm'in insan gibi mükellef bir varlık türü olarak nitelediği cinlerle ilgili aslında yeni bir ontoloji ve epistemoloji ortaya koymamıştır. Vahiy, hitap ve muhatap diyalektiği gereği zaman, zemin, muktezâ-yı hâli yani sosyal ve kültürel şartları esas alarak yerleşik cin inancını vahiy bilgisiyle ıslah etmiş ve olması gereken doğru yere yerleştirmiştir.

Ancak baskın inançlar, İslâm'a rağmen Arapların cin algısını Cahiliye dönemindeki biçimiyle İslâmî döneme ve sonrasına ulaştırmış, daha önce muhtelif konularda Câhiliye şairlerine ilham veren, şiir öğreten cinler bu defa Arap toplumunda İslâm'la meydana gelen değişime paralel olarak Hz. Peygamber'in (sav.) nübüvvetini ve İslâm'ı tasdik sadedindeki şiirler için şairlere esin vermeye ve şiirler söylemeye başlamışlardır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/Reference

- el-Âlûsî, Ebu'l-Meâlî Cemâluddîn Mahmûd Şükrî b. Abdillâh b. Mahmûd. *Bulûğu 'l-Ereb fî Ma'rifeti Ahvâli 'l-Arab*. Kahire: Dâru'l- Kutubi'l-Mısriyye, 2009.
- el-Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl. *Dîvânu 'l-Meânî*. Kahire: Dâru'l-Cîl, ts.
- el-Bağdâdî, Abdülkadir. *Hizânetu 'l-Arab ve Lubbu Lubâbi Lisâni 'l-Arab*. Thk. Abdusselâm Harun. Kahire: Mektebetu Hâncî, 1982.
- el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Huseyn b. Alî. *Delâilu'n-Nubuvve ve Marifetu Ahvâli Sâhibi 'ş-Serîa'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1988.
- el-Cumahî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sellâm b. Ubeydillâh b. Sâlim el-Basrî. *Tabâkâtu Fuhûli 'ş-Şuârâ*. Cidde: Dâru'l-Medenî, ts.
- ed-Demîrî, Ebu'l-Kemâleddîn Muhammed b. Mûsâ b. Îsâ el-Kâhirî eş-Şâfîî. *Hayâtu 'l-Hayavâni 'l-Kubrâ*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, 2005.
- el-Ğazzâlî, Muhammed. *Fıkhü's-Sîre*. Dımaşk: Dâru'l-Kalem, 1995.
- el-İsfahânî, Ebû Nuaym. *Delâilu'n-Nubuvve*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1986.
- el-İsfahânî, Hamza. *Sevâiru 'l-Emsâl alâ Ef'âl*. Thk. Fehmî Said. Beyrut: Âlemu'l-Kutub, 1988.
- es-Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfîî. *Laktu 'l-Mercân fî Ahkâmi 'l-Cân*. Kahire: Mektebetu'l-Îmân, 2007.
- es-Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfîî. *el-Hasâisu 'l-Kubrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1985.
- ez-Ziriklî, Ebû Ğays Muhammed Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ed-Dımaşkî. *el-A'lâm*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 2002.
- Hassân b. Sâbit. *Dîvânu Hassân b. Sâbit*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1991.
- Ubeydât, Abdülkerim. *Âlemu 'l-Cin fî Tav'i 'l-Kitâb ve 's-Sunne*. Riyad: Dâru Kunuzi İşbiliyye, 2005.
- İbn Dureyd. *Cemheretu 'l-Luĝa*. Thk. Remzi Munîr el-Ba'İbekkî. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1987.
- İbn Dureyd. *el-İştikâk*. Thk. Abdusselâm Harun. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1991.
- İbnu'l-Esîr Ebu'l-Hasen İzzuddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Çezerî. *el-Murassa 'fî 'l-Âbâ ve 'l-Ummehât ve 'l-Ebnâ ve 'l-Benât ve 'l-Ezvâ ve 'z-Zevât*. Thk. İbrahim es-Semerrâi. Beyrut: Dâru Cîl, 1991.
- İbn Hacer, el-'Askalânî. *Fethu 'l-Bâri bi-şerhi Sahîhi 'l-Buhârî*. Thk. Muhibbuddîn el-Hatîb ve Muhammed Fuad Abdalbâkî. Kahire: Dâru'r-Reyyân, 1986.

- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelusî el-Kurtubî. *Cemheretu Ensâbi'l-Arab*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İmâduddîn İsmâîl b. Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *es-Sîretu'n-Nebeviyye*. Thk. Mustafa Abdulvâhid. Beyrut: Dâru'l- Ma'rife li't-Tibâa' ve'n-Neşr, 1976.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî. *Lisânu'l-Arab*. Thk. Yusuf Hayyât. Beyrut: Dâru Lisâni'l-Arab, ts.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbn Şuheyd, Ebû Âmir Ahmed b. Abdilmelik b. Ahmed b. Şuheyd el-Eşcaî el-Kurtubî. *et-Teva-âbi' ve'z-Zevâbi*. Thk. Butrus el-Bustânî. Beyrut: Mektebetu Sâdır, 1951.
- İbn Şuheyd. *et-Teva-âbi' ve'z-Zevâbi*. Çeviren Nevzat H. Yanık ve Mustafa Aydın. İstanbul: Der Yayınları, 2008.
- Merdin, Sadettin. "Geleneksel İslâm İnancında Mitolojik Unsurların Kriği: Cinlerle İlgili İnanışlar Bağlamında Bir inceleme." Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2019.
- Radiyyuddîn el-Estrâbâdî, Necmu'l-eimme Radiyyuddîn Muhammed b. el-Hasen el-Garavî es-Semnâkî. *Şerhu Şâfiyeti İbni'l-Hâcib*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.
- Nicholson, Reynold A. *Literary History Of The Arabs*. New York: y.y, 1907.
- Şurrâb, Muhammed b. Muhammed Hasen. *eş-Şevâhidu's-Şi'riyye fî Ummâti'l-Kutubi'n-Nahviyye*. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2007.
- Tarîfî, Muhammed Nebîl. *Dîvânu'l-Lusûs fî'l-Asreyni'l-Cahiliyyî ve'l- İslâmî*. Beyrut: Dâru'l- Kutub'il-İlmiyye, 2004.
- Yanık, Nevzat H. *Edebi Bilgiler ve Aruz*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2007.